

CODI 22144 TENDÈNCIES HISTORIOGRÀFIQUES II

Professor: CONCURS

L'assignatura Tendències Historiogràfiques II de l'Àrea de Ciències i Tècniques Historiogràfiques està dividida en dues grans àrees temàtiques: Sigil·lografia i Papirologia.

SIGIL·LOGRAFIA

La sigil·lografia és la ciència dels segells que autèntiquen els documents públics i privats. Així, aquesta ciència s'ocupa de l'estudi de la morfologia i la classificació dels segells, constituint una eina imprescindible per als estudis diplomàtics i una de les ciències auxiliars de la història, de gran interès per a establir cronologies i genealogies. Els fets importants d'un regnat, les campanyes militars, l'annexió de nous territoris, etc., resten reflectits a les llegendes sigil·lars i a les representacions figuratives de les empremtes. Alhora, la sigil·lografia és una font de gran interès per als estudis heràldics i iconogràfics de persones i d'art sumptuari. La sigil·lografia neix com a ciència a la fi del segle XVII, coincidint amb l'adveniment de la diplomàtica i la paleografia, és a dir, amb Jean Mabillon i l'escola dels benedictins de Sant Maur. A casa nostra els estudis sigil·logràfics, iniciats per Francesc Xavier de Garma i pels premostratencs de Bellpuig de les Avellaneres (la Noguera), d'on sobresurt la figura de Jaume Pasqual, tindran el seu major exponent en l'obra de Ferran de Sagarra i de Siscar, autor de la *Sigil·lografia Catalana*, que estudiarem de manera principal en aquest curs.

Temari

1. El segell: origen i definició, matriu i empremta.
2. Les empremtes: matèria, color, forma.
3. Classificació dels segells.
4. Valor jurídic i diplomàtic del segell.
5. L'ús del segell a la cancelleria catalanoaragonesa.

Bibliografia

Actas del Primer Coloquio de Sigilografía (Madrid, 2 al 4 de abril de 1987), Madrid, 1990.

BASCAPÉ, Giacomo C.: *Sigillografia*, 2 volums, Milà, 1969-1978.

CARMONA DE LOS SANTOS, María: *Manual de Sigilografía, normas técnicas de la Subdirección General de los Archivos Estatales*, Madrid, 1996.

CARMONA DE LOS SANTOS, M. *et alii*: *De sellos y blasones. Sigiloheráldica para archiveros*, Carmona, 1996.

GUGLIERI NAVARRO, Araceli: *Catálogo de sellos de la Sección de Sigilografía del Archivo Histórico Nacional*, 3 volums, Madrid, 1974.

MENÉNDEZ PIDAL, Juan: *Sellos españoles de la Edad Media*, Madrid, 1921.

MENÉNDEZ PIDAL DE NAVASCUÉS, Faustino: *Apuntes de sigilografía española*, Guadalajara, 1993.

PASTOREAU, Michel: *Les Sceaux*, Turnhout, 1981, ed. Brepols.

RIESCO TERRERO, Ángel: *Introducción a la Sigilografía*, Madrid, 1978.

RIESCO TERRERO, Á.: "Sigilografía", *Introducción a la Paleografía y la Diplomática General*, editada per Ángel Riesco, Madrid, 1999, pp. 303-324.

SAGARRA I DE SISCAR, Ferran: *Sigil·lografia Catalana. Inventari, descripció i estudi dels segells de Catalunya*, 3 volums, Barcelona, 1916-1932.

TAMAYO, Alberto: *Archivística, Diplomática y Sigilografía*, Madrid, 1996.

Vocabulaire International de la Sigillographie, editat pel "Conseil international des archives et Comité de sigillographie", Roma, 1990.

PAPIROLOGIA

La papirologia és la ciència que estudia els escrits sobre paper. Ciència autònoma tot i que emparentada amb la paleografia i la codicologia, inclou també els *óstraka* (*óstrakon* en singular), és a dir, els escrits sobre terrissa. Altrament, cal distingir una papirologia antiga i una altra medieval. La papirologia antiga és aquella que estudia els papirs de l'antic Egipte (jeroglífics, hieràtics, demòtics i coptes), els arameus, els grecs i els romans; mentre que la papirologia medieval estudia els papirs d'aquest període, principalment els papals i alguns còdexs i manuscrits de procedència merovíngia. A Catalunya, potser el país d'Europa que rebé més butlles papals en paper, tenim constància de l'existència de divuit, sis de les quals avui són perdudes. Actualment se'n conserven a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a l'Arxiu Capitular de Girona, al Museu Episcopal de Vic i a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell. Altres col·leccions papirologiques catalanes són la de l'Arxiu Capitular de Barcelona, l'Abadia de Montserrat, el fons Palau-Ribes del Centre Borja de Sant Cugat del Vallès i el fons particular de Ramon Roca-Puig (actualment a Montserrat encara que inaccessible de moment als investigadors).

Temari

1. La papirologia: definició i classes.
2. El paper i l'*óstrakon* com a suports d'escriptura.
3. Evolució de la papirologia com a ciència.
4. La papirologia antiga.
5. La papirologia medieval.

Bibliografia

CALDERINI, Aristide: *Tratado de Papirología*, Barcelona, 1963.

- JANERAS, Sebastià (ed.): *Miscel·lània papirologica Ramon Roca-Puig en el seu vuitantè aniversari*, Barcelona, 1987.
- MONTEVECCHI, Orsolina: *La Papirologia*, Milà, 1988.
- O'CALLAGHAN, José: *El papiro en los padres grecolatinos*, Barcelona, 1967.
- O'CALLAGHAN, J.: *Los primeros testimonios del Nuevo Testamento. Papirología neotestamentaria*, Còrdova, 1995.
- Papyrology*, Cambridge, 1985.
- PARKINSON, Richard: *Papyrus*, Londres, 1995.
- SEIDER, Richard: *Paläographie der lateinischen papyri*, 3 volums, Stuttgart, 1972-1981.
- TURNER, Eric G.: "Recto" e "verso." *Anatomia del rotolo di papiro*, Florència, 1994.

Avaluació

L'avaluació de les matèries de l'assignatura serà continuada, és a dir, l'alumne serà avaluat a partir del seu progrés en el coneixement de les matèries i pels exercicis que realitzarà. Hi haurà, però, un examen obligatori a la fi del semestre. L'examen consistirà en el comentari de sengles exemples, un de sigil·lografia i altre de papirologia i la contestació, si escau, d'algunes preguntes teòriques sobre aquestes disciplines.

